

так і шляхом бездіяльності (наприклад, відмова повернутися з-за кордону в СРСР). Так, у січні 1967 року за вказаною статтею був засуджений правозахисник Віталій Калиниченко через спробу перетнути радянсько-фінський кордон [2].

Отже, історико-правовий аналіз ст. 56 КК УРСР 1960 року дає підстави стверджувати, що в радянську добу на першому місці завжди стояла держава та її політичний інтерес, закон домінував над правом, а права громадян, що були задекларовані у радянських конституціях, ніколи не дотримувалися в належному стані. Ст. 56 Кримінального кодексу УРСР 1960 року була дієвим кримінально-правовим інструментом для переслідування інакомислячих у СРСР. Її, як правило, застосовували разом із ст. 64 «Організаційна діяльність, спрямована на вчинення особливо небезпечних державних злочинів, а так само участь в антирадянській організації» щодо осіб, які намагалися надати своїй діяльності організаційної форми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Богомолец О. З Україною в серці ... *Українська Правда*. 2017. 28 квітня. URL: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/bogomolec/5902fe36224bf/>
3. Дисидентський рух в Україні. URL: <http://archive.khpg.org/index.php?id=1162803885>
4. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М. І. Козюбри. К.: Ваіте, 2015. 392 с.
5. Мартинюк О. В. Історико-правовий аналіз ст. 62 Кримінального кодексу УРСР 1960 року. *Мислити з Олексою Тихим* : збірник наукових праць / Редкол.: Р. Гринюк (відп. ред.) та ін.). Вінниця–Дружківка : ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. С. 31–36.
6. Уголовный кодекс Украинской ССР. Научно-практический комментарий. К.: Издательство политической литературы Украины, 1978. – 684 с.

Неприцька Т. І.
(м.Вінниця)

ПОШИРЕННЯ ПОГЛЯДІВ ДИСИДЕНТІВ В УМОВАХ ЦЕНЗУРИ

Обмеження свободи слова та свободи друку є однією з характерних особливостей авторитарних та тоталітарних країн. Не обрана демократичним шляхом влада змушена тримати населення у покорі і обмежувати вільне поширення інформації, а особливо – розповсюдження думок, що не

співпадають із позицією правлячої еліти та підривають її панування у суспільстві.

Звичайно, у кожен період форми цензури набували різних проявів, проте завжди мали на мені заблокувати поширення небажаної інформації, і допустити людей лише до «потрібної». У давні часи необхідно було не дати можливості прямого контакту особи, що усно поширювала інформацію, зі слухачами. Після появи друкарської справи – завдання влади полягало в контролі над інформаційним вмістом друкованих носіїв (книги, газети, журнали). У ХХ столітті до шляхів передачі інформації, які потрібно було піддавати цензурі, додалися ще й радіо та телебачення. А на останньому зламі тисячоліть з'явилася світова мережа Інтернет, яка пізніше розвинулась до технологій WEB 2.0 та соціальних медіа, що дозволило мало не кожній людині створювати контент світової павутини.

На сьогодні обмежити доступ до всесвітньої мережі Інтернет наважуються, в силу різних причин, не надто багато політичних сил, що знаходяться при владі. Наприклад, в Китаї пошукові системи блокують сайти з контентом, який може чинити шкоду державній безпеці країни. Відбір заблокованих сторінок відбувається за ключовими словами та «чорним списком» URL-адрес. В Північній Кореї доступ до мережі Інтернет взагалі мають лише лічені організації, а можливість працювати в кабінетах з комп'ютерами, під'єднаними до світової павутини – лише люди зі спеціальними дозволами. В Україні з 2017 року офіційно заблокований доступ до ряду російських сторінок для всіх громадян країни. На окупованих територіях сходу України блокується доступ до українських ресурсів.

Як показує практика (зокрема «арабської весни») влада не дарма вдається до цих кроків, як до превентивного методу захисту свого привілейованого становища. Під час революцій в Єгипті, Тунісі, Ємені громадяни (перш за все, освічена молодь) активно використовували для підготовки повстання сучасні засоби комунікації і координувала свої дії через «Facebook» та «Twitter». Це дозволяло за лічені хвилини поширювати гігантські масиви антиурядової інформації та давало можливість координувати рух мільйонів, виводити маси на вулицю одним дотиком до клавіатури. Щоб зупинити рух інформації, влада могла тільки закрити доступ до соціальних мереж, але це вже, само собою, загрожувало їй народним вибухом [1].

У Радянському Союзі (класичній тоталітарній державі) інформаційна сфера піддавалася жорсткій цензурі. Кожна особа, що чинила спроби несанкціоновано поширити погляди, які йшли врозріз із офіційною позицією правлячої комуністичної партії, зазнавала переслідувань. Розповсюдження будь-якої інформації, що прямо чи опосередковано піддавала критиці

суспільно-політичний лад Союзу Радянських Соціалістичних Республік, розцінювалося як ворожа діяльність, спрямована проти комуністичної партії, держави та радянського народу.

Представники дисидентського руху в Українській РСР (В. Стус, І. Дзюба, М. Осадчий та інші) намагалися максимально поширити свої погляди в умовах жорсткої радянської цензури, розглядаючи це як варіант «інтелектуального» опору системі та реалізацію задекларованого у радянській Конституції права на свободу слова [2]. Шляхами розповсюдження думок, що розходилися з офіційною ідеологією влади, були: самвидав (безцензурні видання), листи-звернення до керівних органів УРСР і СРСР, а також на адресу міжнародних організацій, критичні публікації в зарубіжних засобах масової інформації.

Цільовою аудиторією поставали як співгромадяни – мешканці Радянського Союзу, які в жоден інший спосіб не могли отримати доступу до нецензурованої інформації, багатьох суспільно-політичних, релігійних та художніх творів, – так і представники вільного світу, що проживали закордоном і здебільшого не володіли інформацією про те, як виглядає насправді життя за «залізною завісою» у «першій в світі країні робітників і селян».

Поширення позацензурної інформації ставило радянську владу і керівництво компартії у патову ситуацію. Якщо не вживати заходів проти дисидентів, то вони зможуть все більше і вільніше поширювати свої погляди і розхитувати ідеологічні підвалини радянського суспільно-політичного устрою, що в фіналі мало призвести до повалення існуючого режиму. Коли ж піддати репресії представників дисидентського руху, то цим акцентувати проблему та стимулювати інтерес (як в середині країни так і закордоном) до існування інакомислення в Радянському Союзі, страху правлячої еліти та порушення прав людини і конституційних норм, задекларованих у державі.

Радянське керівництво обрало другий шлях – дисиденти були піддані репресіям аж до фізичного знищення. Це стимулювало нові витки міжнародної дискусії навколо захисту прав людини в Радянському Союзі та сприяло швидшому краху комуністичного режиму і розпаду СРСР. Тож можемо стверджувати, що поширення дисидентських поглядів в умовах радянської цензури було ефективним методом боротьби з тоталітарним режимом в країні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Neprytskyi O. Partnerstwo wschodnie a rewolucje wschodnie: miejsce spotkania Europa Wschodnia? Międzynarodowa konferencja „Śladami wspólnej historii w drodze do europejskiego partnerstwa narodów”. Kielce, 6 lipca 2011 r. – Bez ukazania stron.
2. Бажан О. Г. Самвидав. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Samvydav>